

sieltä, siellä oli niin paljon, paljon aikojen kuluessa veteen kaatuneita puita, että siitä tuli monia, monta syltä halkoja.

Puutavaraa on myöskin jonkun verran otettu, otettu näihin järviin kaatuneita tukkia, niiltä ajoilta jolloinka Sorkin metsässä toimi kaksi sahaa ja jolloin sahattiin tästä se alkuperäinen vanha, vanha metsä, sanokaamme oikein aarniometsä. Täällä oleva, oleva pientilallinen Lemström, kertoi minulle aikoinaan, että hän oli ollut tuossa Kirvesniemessä olleessa sahatöissä ja hän muistaa ajan, jolloin Kortjärvenissä oli 100 000 tukkia. Näistä oli sitten osa tietenkin painunu jo sinne järvenpohjaan liejuks, niitä joita hämäläiset nimittivät aikoinaan pappitukiks ja näitä on, on jokunen paikkakuntalainen sieltä nostanut ja rakennuspuikseen. Ja sikäli kun tiedän, niin on, on kokonainen rakennus rakennettu etupäässä, etupäässä näistä niin kutsutuista pappitukista. Sanotaan, että niissä on yksi hyvä puoli, niistä on liuennut kaikki, kaikki sokeriaines, niin että sinne ei tule enää mitään, mitään puuta nakertavia hyönteisiä, jotka vai-kuttaisivat lahottavasti ja tuhoavasti niitä, niitä seiniä.

Mainitsin jo, että silloin kun ostimme tämän, tämän siltä Hyvinkää-yhtiöltä taikka, niin siltä sanokaamme nyt suoraan viinatehdasyhtiöltä, niin täällä oli metsässä joukko valmiiksi hakattuja halkoja. Sen jälkeen kun oli tullut alkoholimonopoli ja se joutunut valtion haltuun ja nämä, nämä tämän yhtiön tehdastoiminta Hyvinkäällä loppui, niin ne koittivat käyttää tätä, yhtiö koitti viljellä tätä, hoitaa metsää ja viljellä maanviljelystä, mutta ennen pitkää, se oli semmonen sukuyhtiö, ne luultavasti kyllästyivät siihen ja suunnittelivat tietenkin talon myyntiä. Ja niin kuin olen kertonut, täällä kävi useitakin katsomassa, mutta kaikki pelästyivät metsän huonoon kuntoon ja päärakennuksen täydelliseen rappiotilaan, josta ainoastaan yksi suuri tuparakennus ja sen vieressä kaksi kamaria oli asunto, asumiskelpoista. Mutta mieheni oli, oli olen ehkä jo kertonutkin siitä, että, että hän oli, oli koulupoikana täällä hiihdellyt ja oli, oli noin jollain tavalla saanu tästä mielikuvan ja se häntä silloisissa oloissa, maasto oli häntä miellyttänyt. Ja tämä muisto oli hänelle säilynyt. Ja kun Vähäkallio, joka oli, joka silloin omisti jo Takkulan, oli, oli ostanut tästä Sorkin alueesta toisen puolen ja antanut vihjeen, että Väinö vois ostaa sen toisen puolen. Niin, niin siinä oli jo jonkinlainen, jonkinlainen ajatus, että me joutuisimme sille, sille suunnalle, että me joutuisimme myöhemmin Sorkin, mahdollisesti Sorkin omistajiksi. Minä taas en halunnu puuttua varsinaiseen päätökseen ostaakko tai eikö ostaa, mutta seurasin jännittyneenä, sillä minun mielitekoni oli päästä vähän suurempaan viljelykseen kuin mitä meidän Lillhemtans oli. Vasrsinkin kun, kun Helsingin ympäristölle oli tullut, tullut siirtoväkenä ja muutenkin paljon puutarhaviilijöitä ja puutarhakauppa, kaupan kukoistusaika siitä oli mennyt ohi. Ja ajattelin,

voi sitä vähän kauempaakin viljellä, olevassa maassa viljellä kaalia, jonka viljelykseen olin silloin juuri erikoisesti perehtynyt.

Niin, kuten sanottu, minä toivoin vain, että mahdollinen kauppa tulisi. Ja niin me lähdimme eräänä kauniina sunnuntaina katsomaan minkälainen oli tämä meille suositeltu, suositeltu talo. Ja kertomukset siitä pitivät jokseenkin paikkaansa. Niin kuin sanottu, päärakennus rappiolla ja talon vanha pehtoori kuljetti meitä jonkun verran lähimetsissä ja ne olivat kylläkin aika surkean näkösiä. Paitsi että siellä oli niitä hakkuujätteitä paljon, niin oli myöskin metsä harvaa ja huonohkoa.

Tapasin silloin tällasen Hyvinkää-yhtiön metsäteknikon ja jollekka sanoin, kun viittaen tässä Laukmäkeen, sanoin, olisitte nyt ees tohon jonkinlaiset kulissit jättäneet. Miksikä tuon näköseks sen hakkasitte. Ja hän sano minulle vaan, että jos talo olis meillä ollu vielä kaks vuotta, ette olis noinkaan paljon nähneet. Ei siihen ai-kaan muuten ollu mitään määräyksiä, kuinka metsää oli hakattava. Nykyään ei saa enää, enää hakata metsää niin piloille, niin kun sitä sanotaan.

Mutta ei Väinö sentään suoralta kädeltä, ei pelästynyt kylläkään sitä, tätä rappiotilaa, mutta ei myöskään suoralta kädeltä lähtenyt siitä kauppoja hieromaan. Hän, siihen aikaan oli, oli Elanto jo, Elanto jo niin kutsutun Backaksen omistaja ja siellä oli silloin metsää.

Myöhemmin siitä joutui luovutukseen lentokentälle ja sitten muuhunkin, niin että siellä sen, mutta silloin siellä oli hyvä metsä ja siellä oli oma metsänhoitajansa, metsäteknikko siellä.

Hän palkkas tämän metsäteknikon erääksi sunnuntaiksi ja sitä lähinnä oleviksi päiviksi kulkemaan täällä ja tarkastamaan minkälainen talon metsätilanne oikeastaan oli. Hän antoi siitä oikein hyvän, hyvän lausunnon. Hän sanoi, se on nyt hakattu. Sieltä on hakattu kaikki vanhat ja vanha metsä ja tilalla on semmosta alikasvumetsää ja se on kaikkia muuta kuin hauskan näkönen, mutta silloin nuori metsä on kasvamassa ja siitä voi tulla vielä hyväkin metsä. Hän antoi oikeastaan aika loistavan kuvan siitä. Ja silloin, silloin ei Väinö enää epäillyt, hän teki sopimuksen, kaupan. Teki, löi lukkoon kaupan, niin kuin sanotaan.

Ja niin Sorkki siirtyi meille, meille syksyllä noin vähän yli 50 vuotta sitten.

Samalla meidän oli myytävä Lillhemtans. Ja kun olimme sen saaneet myydyksi, niin siirsimme siellä olevaan irtaimistoa Sorkkiin. Silloisilla täällä olevilla hevosilla ja Lillhemtansin hevosilla kuljetimme kaiken sieltä meille kuuluvan niin kutsutun irtaimiston. Ei kuitenkaan mitään maanviljelys- ja puutarhatöitä, eikä, eikä enempää lehmiä kuin hevosiakaan.

Ja samana syksynä, syksynä muutti päärakennuksessa asuva talon vanha pehtoori pois talosta ja rupes rakentamaan itselleen omaa taloa. Hänelle oli edellinen omistaja se Hyvinkää-yhtiö

lahjoittanut pienen metsäpalan, jossa, johonka hän rakensi itsellensä oman asunnon. Ei hän siinä asunnossaan sitten joutunut kylläkään kauaakaan elämään, kun hän kuoli, mutta asunto ja metsäpalsta jäi hänen vaimolleen ja jälkeläisilleen, jotka nykyään siinä, siinä ovat, ovat asuneet. Leski kyllä on jo kuollut ja myöskin, myöskin sen, siinä hänen lähin perijänsä on kuollut, mutta suku, suvun hallussa se vielä on.

Ensimmäinen tehtävämme taloon tullessa oli korjata päärakennusta sen verran, että saimme sieltä, sieltä oman varsinaisen kesäasuntomme. Ja niin, niin laitettiin siitä kolme neljä huonetta asuntokuntoon. Ja samalla talossa oli kaksi suurta vinttikamaria, ne oli lämmitettävässä kunnossa. Niin voimme täällä asua, emme kuitekaan talvea, mutta joulukinakin asuimme täällä. Ja pääsiäisaikoina ja sitä paitsi kesän.

Olen jo kertonut, kuinka ryhdyin siinä puutarhaviljelykseen, että sitä minä en enää, eikä se varsinaisesti tähän talon asuntojuttuun kuulukaan.

Taloudenhoitajaksi sain naapuritalosta, talosta Tyyne Ulinin. Hän oli tämän meidän jo aikasempaan otetun, otetun työnjohtaja Rafael Ulinin sisar. Ja hän, hän oli meillä kai kanssa, en muista oikein kuinka monta vuotta, kunnes hänen vanha äitinsä tarvitsi häntä kotonaan ja niin hän siirtyi takaisin sinne. Ja äitinsä kuoleman jälkeen hän sai oman, oman pienen palstatilansa ja siihen rakennettiin hänelle oma asuntonsa. Ja on nyt jo kuollut.

Kun sitten olimme siinä jonkin aikaa asuneet, en muista, mutta kyllä se nyt jokunen vuosi oikeen oli, kun tämä minun silloinen taloudenhoitajani Tyyne Ulin, ilmoitti, että talon, talon tuvassa oleva suuri leivinuuni ja siihen kuuluva hella, varsinkin leivinuuni ja siinä oleva rakennelma alkoi rappeutua, niin että hän ei uskaltanut, uskaltanut esimerkiksi päivisin, kesäpäivisin lämpiminä kesäpäivinä sitä uunia lämmittää, vaan, vaan toimitti suuremmat leipomisensa öiseen aikaan. Niin että ajatus sitten siitä, että talo oli todella uudelleen rakennettava, se kypsyi vähitellen ja niin, niin annettiin vanhalle tuttavallemme Väinö Vähäkalliolle tehtäväksi tehdä rakennukseen piirustukset.

Oli tarkoituksena, sikäli kun rakennusmestari ja muut asiantuntijat olivat tarkastaneet, että talon seinät olivat ehjät ja hyvää hirttä. Ne olivat sitä vanhaa hirttä, joka aikoinaan oli, jota aikoinaan oli nää Sorkin metsät kasvattaneet. Niin piirustuksetkin tehtiin sillä, sillä silmällä pitäen sitä, että se talo sellaisena joka ei nyt suorastaan kaksikerroksinen, mutta kuitenkin vinttikerroskin oli, oli asuttavassa, laitettu asuttavaan kuntoon. Tässä oli nimittäin silloin kun Kirvesniemessä oli sanottu saha, asunut kuus tahi seitsemän sahatyömiestä. Ja talossa oli useita keittiöitä. No, eräänä talviaikana ja keväällä kuluessa saatiin se sellaiseen kuntoon, että voimme sinne jonkun taikka kerroin jo, että voimme siinä jonkun aikaa asua, mutta ja kerroin

jo äsken siitä, että päätettiin rakentaa. Tehtiin jo sopimus parin urakoitsijan kanssa, parin paikkakuntalaisen rakennusmiehen kanssa sopimusta, kun ja Elanto, Elannosta saimme palkattua asiantuntijan heitä hiukan seuraamaan talon rakennustöitä. Kun ne aloittivat tämän, tämän purkamisen, niin ne väittivät, nämä rakennusmestarit, ne väitti, että talon nurkat ovat, ovat vinot, niin että oikeastaan se olis paras hajottaa kokonaan ja rakentaa uudelleen. Ja tähän, tähän yhtyi myöskin tämä arkkitehti Vähäkallio ja teki uudet piirustukset. Ja teki ne sitten vielä niin, että talo tuli kerrosta, huoneet tuli koko joukon korkeemmiksi ja sitten kun sen kerran hajotettiin talon tasalle, niin tehtiin siihen molempiin päihin alakertaan yhden huoneen tila. Ja talosta tuli, tuli tän näkönen kuin se on nyt nykyään vielä on ulkonäöltään ja aika hauskan näkönen. Ruotsinmaalaiset, jotka ovat täällä, joita Väinöllä on ollut joskus täällä vieraanaan, on tätä taloa, taloa, talon ulkonäköä katselleet ja sanoneet, se muistuttaa niin kovasti Gösta Bärtingin sadussa olevaa, olevaa, elokuvassa olevaa, olevaa kartanoa ja kaikesta päättäen tämä on jonkinlainen sekoitus ruotsalaista kartanotyyliä ja suomalaista talonpoikaistyyliä. Mielestäni aika hauskan näkönen ja muutenkin käytännöllinen semmosselle suurelle sakille kun mitä meitä aikoinaan oli. Nyt tässä on liikaa tietenkin. Minä asun nykyään yksistäni ja minun lääkärityttäreni ohjeitten mukaan. En, en saanut enää jäädä asumaan yläkertaan, jossa minulla monivuotisesti mieheni kanssa oli, oli sänkykamarimme, vaan sillä portaat voivat olla vähän vaarallisia minulle ja minut on lähetetty keittiön vieressä olevaan kamariin asumaan. Ja sitten minulla on täällä käytössäni vielä, vielä pari muuta huonetta, mutta kyllä minä aina tunnen, että puhutaan asuntopulasta, mutta ei siltä täällä näytä. Mutta aikoinaan tämä on ollut tarkoituksenmukainen, mutta mitä tällä sitten tulevaisuudessa tehdään kun minäkin siitä nurkahuoneestani muutan pois.

Olen jo aikaisemmin kertonut Sorkin historiaa sen ostamisen ja sen meidän haltuumme tulon jälkeä. Mutta muistaakseni en ole vielä niitä maininnut, että taikka maininnut, mutta en ole tarkemmin kertonut siitä suuresta halkovarastosta, joka metsässä oli. Se oli Hyvinkää-yhtiö oli sen jälkeen kun, kun tehtaat oli joutunut valtion haltuun, jonkun aikaan jatkanut Sorkin omistamista ja koittanut käyttää sitä niin paljon hyväkseen kuin mahdollista. Kuten edellä olen kertonut oli, oli aikaisempi puuyhtiö hakannu, hakkauttanut, myynyt metsästä, metsästä kaikki tukiksi kelpaava ja järeälle jäänyt semmosta niin kutsuttua alikasvillisuusmetsää. Ja tätä oli juuri Hyvinkää-yhtiö sitten ruvennut käyttämään hyväkseen. Ja metsässä oli, oli suuri määrä valmiiksi hakattuja halkoja, en tänä hetkenä muista sitä, sitä lukumäärää, mutta voin joskus myöhempään kertomukseeni ehkä löytää sen luku, siitä tietoja ja kirjottaa siitä myöhemmin.

Joka tapauksessa meidän ensimmäisiä tehtäviämme oli, oli saada, kun talo meille siirtyi, saada tämä halkomäärä sieltä myydyksi.

Tehtiin tietenkin sopimus, se oli vedettävä silloin Hyvinkään asemalle ja sieltä junalla myyntiin eri ostajille.

Hyvinkään asemalta vuokrattiin asemalle kuuluva, kuuluvaa halkoplaania ja se, se osoittautuikin tähän halkomäärään nähden liika pieneksi. Vuokrasimme vielä lisää vähän lähellä olevasta Tuohilammen kartanosta.

Varsinaisen tämän halkojen siirtämistyön metsästä asemalle sen järjesti meillä edellä mainittu metsä, metsänvartija Tapiola. Hän kävi täällä säännöllisesti ja hoiti ja minun tehtävänäni oli vaan tuoda säännöllisesti rahaa palkkojen maksamiseen.

Tulin Helsingistä Sorkkiin. Matka tapahtui siihen aikaan junalla Helsingin asemalta Hyvinkään, Helsingin asemalta Otalammen asemalle ja siitä maanteitse Sorkkiin.

Kun ajomiehiä oli, oli aika paljon, en nyt tänä hetkenä muista, mutta kyllä ne lähentelivät kai pariakymmentä yhteen aikaan, niin ei se summa, jota minä jouduin kuljettamaan ollu mikään mitätön summa silloisenkaan rahakannan mukaan. En uskaltanut panna sitä käsilaukkuuni junamatkan, junamatkalle vaan mukanani oli aina kori, jossa minä kuljetin vähän eväitäni ja jotakin muutakin ja sen pohjalle asetin tämän palkkarahat. Hän sen sai sitten tämä metsänvartija Tapiola, joka suoritti kyseessä olevan, olevat palkat ja tilityksen hän teki suoraan, suoraan miehelleni.

Ja varsinaisen metsän, näitten halkojen myynnin toimitti, toimitti mieheni. Mutta loppujen lopuksi, sinne jäi sitten kaikista huonoin osa. Siihen aikaan varsinkin pidettiin haapahalkoja, halkoja, halkojen arvoa koko joukon huononpana kuin muitten. Ja tämän tehtävän hän antoi, antoi minulle. Laittoi ilmoituksen lehteen ja siinä puhelimen ja minä, minun oli vastattava puhelimeen ja hoidettava sitä. Olin siihen aikaan vähän pitemmän aikaa aina Sorkissa.

Muistan vielä, olin samoihin aikoihin kerran vierailulla professori Kajanderin luona ja siellä oli paljon hänen tovereitansa, metsäherroja, metsämiehiä. Ja ne keskustelivat sitten silloisesta halko, metsäkaupoista ja halkokaupoista. Ja minäkin innostuin siitä, kerroin, että minäkin olen koittanut hoitaa halkokauppoja, mutta huonolla menestyksellä. He kyselivät sitten minulta, mitä, minkälaisia halkoja minä olen koittanut myydä ja kun kerroin, että ne oli haapahalkoja, niin ne nauroivat iloisesti ja sanoivat, ei niitä kukaan ammattimieskään olis saanut tänä aikana kunnolla kaupaksi.

Mutta sitten yllättäen ne menivät sentään erääseen tiilitehtaaseen ja niin oli, oli Sorkin varsinaisen oston jälkeen, metsä puhdistettu siellä olleista haloista.

Elämä meni sitten tavallista maalais, maatalanhoitoo, hoidon tyyliin. Viljeltiin ruista ja alettiin jonkun verran myöskin kokeilla vehnän viljelystä, mutta sitten oli kaura tavallinen viljelys, koska sitä tarvittiin karjan, hevosten ja karjan ruokintaan.

Olimme, kuten edellä olen kertonut, jo hankkineet karjaakin ja vähän kunnostaneet vanhaa, hiukan huonossa kunnossa olevaa navettaa.

Tämän kaiken katkaisi sitten, tämän sanoisinko normaalin elämän, katkaisi sitten, sitten sodan tulo. Se katkaisi sen monellakin tavalla, useammallakin tavalla. Ei ainoastaan, että me jouduimme, että paikkakunta oli, oli noin ilmasta katsoen sen pommikonereitin varrella, joka tuli Viron puolelta tästä yli Suomeen. Niin jouduimme, jouduimme koskettamaan sotaa muullakin tavalla.

Ensinnäkin, mieheni joutui siihen, siihen Paasikiven mukana käymään neuvotteluja ennen sotaa ja, ja kun sota alkoi, hän joutui silloiseen sota-ajan hallitukseen. Näistä hän on kirjoittanutkin jo osansa ja ne eivät paljonkaan minuun, minua koskeneet. Olin tavallinen helsinkiläinen, joka kävi kun hälytyssireeni kuului, menin pommisuojaan, joka Elannon talossa oli Elannon kellarissa, jonnekka kaikki, jotka talossa asuivat, menivät.

Hän on siitä osansa jo kirjoittanut sekä neuvotteluista että sodan aikaisesta hallituksesta, enkä minä niihin puutukaan, sillä eihän minulla ollu niissä varsinaisesti mitään osuutta.

Minä, sodan aikana, kun sota kuitenkin oli syttynyt ja alkoi pommitukset ja muut sellaiset sotaan kuuluvat asiat, niin minä, minä olin viralliselta puolesta, puolesta jokseenkin niistä, niistä erillään. Muista kuitenkin erään tapauksen, josta, josta olen myöskin jo osaksi kai mieheni muistelmiin kirjoittanut. Oltiin, oltiin siinä niin kutsutussa talvisodassa ja tuli ja sikäli kun maailmalla oli kerrottu, niin oli puhuttu siitä, että Helsinki on nyt jo pommitettu, pommitettu maan tasalle ja ulkolaiset lehdet, ulkomaalaiset lehdet kirjottelivat jotakin sellaista, jota ei täällä ollut tapahtunut.

Niin sikäli kun olen kuullut, niin Mannerheim oli sanonut, järjestäkää jotkin kutsut täällä oleville ulkomaalaisille lähettiläille, niin nehän voivat sitten raporteerata kukin hallitukselleen näitten huhujen paikkaansapitämättömyydestä.

Ja niin syntyi semmonen ajatus, että oli, että oli jollain tavalla juhlittava Suomen itsenäisyyspäivää, joulukuun kuudetta päivää. Mutta siinä tuli sitten esteeksi se, että ei ollut mitään pimennyslaitteita, akkunain pimennyslaitteita presidentinlinnassa, niin että ja sota-aikana ei saanut olla minkääläistä valaistusta näkyä, näkyä Helsingistä. Meillä oli hyvin ankarat määräykset, määräykset akkunain peittämisestä. Silloin, silloin tuli kysymykseen viettää näitä, tätä itsenäisyyspäivää jossakin muualla. Silloin tuli, tuli esille muun muassa, se oli Kämpin hotelli, mutta siellä sanoivat, että heillä ei ole mitään tarjottavaa. No, tarjoilun ja

muun järjestivät sitten kuitenkin osaksi Elanto ja osaksi joku muu, mutta ei minkäänlaista, minkäänlaista suurenmoista, yksinkertaisesti kahvijuttua siellä juotiin.

Ja kutsuun oli ilmoitettu arkipuku, ettei mitään juhlapukua. Muistan sitten, varsinkin kun silloinen ministeri tuli, tuli sinne arkivaatteissaan, lapikkaat jalassa ja muut rouvat olivat hatut, hatut päässä ja muutenkin vähän arkipäiväiset ne kutsut olivat. Mutta siellä oli myöskin noita, myöskin ulkomaitten lähettäjiä ja ne voivat tehdä tästä raportin hallituksilleen ja niihin tuli tiedoksi se, että Helsinki ei ollut vielä, vielä raunioiksi saakka pommitettu.

Kerron tässä samalla, että myöskin, myöskin eräänä päivänä kun olin Sorkissa, se oli talvisodan aikaan, niin puhelin ja menin vastaamaan ja siellä, siellä ilmoitti joku, eräs ruotsin, ruotsinmaalaista ruotsia puhuva henkilö, sanoi puhuvansa, kertovansa, että, että Tukholmalaiset lehdet kertovat, että, että meidän talomme olisi pommitettu maan tasalle. Ja en tiedä puhuiko hän Tukholmasta saakka vai oliko se joku kirjeenvaihtaja Helsingistä, mutta vastasin joka tapauksessa, että kyllä tämä rakennus vielä täällä pystyssä on ja sieltä minä tämän, tähän puheluunkin olen vastannut. Mutta sen verran kai siinä oli perää, että täällä oli, tänne oli lähetetty laskuvarjo, varjo, joku laskuvarjolla, sillä minun oli Maija-tyttäreni oli Vihdin kunnanlääkärinä silloin ja hän kertoi, että hänen luokseen tuotiin sairaalaan, mies, joka oli pudonnu laskuvarjon avulla Vihdin alueelle. Ja siinä joko putouksessa tai missä muussa tapahtumassa tahansa, loukannut päänsä. Hän joutui sitä, sitä lääkärinä hoitamaan.

Ja nämä vihtiläiset suojeluskuntalaiset, jotka eivät olleet, jotka muodostivat täällä jonkinlaisen komitean, jotka hoitelivat ja hoitelivat näitä sota-asioita, niin ne kertoivat, että tämän laskuvarjomiehen taskusta oli löydetty kartta ja kartassa oli erikoisesti merkitty Sorkin alue. Ja myöhemmin tänne pudotettiin pommia, pommia, en tunne tarkemmin sitä historiaa, mutta kerrotaan, että ne tulivat Salmen kartanon, kartanoon, mutta ei pudonneet mihinkään päärakennukseen enempää kuin, vaan sen lähettyville jonkinlaiseen puu, puuvarastoon puupinojen väliin. Niin että kai niillä oli jonkinlainen tarkoitus tässä Vihdin lähettyvillä. Vihtiin muuten sitten jatko-sodan aikana tuli laskuvarjostimella myöskin se rouva Nuorteva, joka oli lähetetty tänne, tänne meidän silloisen vihollisemme asioita hoitamaan.

Vihtiläiset näkivät laskuvarjon putoavan tänne eräälle metsäalueelle ja lähtivät kiireesti katsomaan minne se, kuka sieltä tuli ja minne se oli mennyt. Löysivät laskuvarjon, mutta eivät löytäneetkään sitä henkilöä, joka sillä oli tullut. Mutta menivät, se oli tullut lähelle Selki-nimistä rautatiepysäkkiä, menivät sinne pysäkille ja kysyivät sieltä, ovatko he nähneet jotakin vierasta henkilöä, joka olis tullut sinne pysäkille. Ja siellä oleva pysäkinhoitaja kertoi, että tästä lähti juuri juna ja junaan tuli, junalle osti, osti lipun eräs naishenkilö ja meni tästä junaan. Se oli henkilö, jota hän ei tuntenut ja kyllä hän vihtiläiset tässä ainakin ympäristöstä

tuntee. No, voiko hän, kyselivät sitten, voiko hän esittää mitää, mitään erikoista tuntomerkkiä, niin hän muisti sitten, että sillä oli päällystakissa suuri repeymä. Se on ainoa mitä hän muisti. No se oli tarpeeksi, tästä ilmoitettiin Helsingin valtiolliselle poliisille, joka pani miehensä heti Helsingin asemalle ja löysivätkin sieltä juuri sanotulla merkillä varustetun naishenkilön. Eivät tietenkään siinä heti ryhtyneet sitä, sitä vangitsemaan tai puhuttelemaan sitä, vaan seurasivat hänen jälkiään ja hänen jälkensä johtivat sittemmin Jokelan aseman lähellä olevan Hella Vuolijoen kartanoon. Mutta se on sitten jo eri juttu ja siihen en minä puutu. Siitä on, siitä on noin paljonkin sitä virallista puolta että muuta, muutakin esitystä.

Talvisodan pommitukset jatkuivat, mutta kaikesta päättäen, ne eivät, ne tarkoitettu etupäässä Helsinkiä varten. Mutta niitten reitti kulki, kulki Vihdin yli ja useimmiten juuri Sorkinkin yli. Muuten, oli silloin mitä meille oli jäänyt hevosia ja miehiä ja olimme juuri edellisenä kesänä ottaneet ylös talon aivan vieressä olevaa, olevaa mutasuota ja vedettiin mutaa talon lähellä oleville pelloille niin kutsutun Kirvesniemen alueelle.

Miehet vetivät niitä, niitä kaasivat kuormansa aina keskelle sarkaa, joten lumiselle pelto-alueelle muodostui semmosia tummia muta, mutaviiruja. En, en kokemuksesta en tiedä miltä ne näytti lento-koneesta, mutta jollain tavalla niitten täytyi erottua siellä. Ja kun tästä kulki se lentoreitti, niin annoin miehille, jotka mutaa vetivät, sellaisen määräyksen, että ne varmuuden vuoksi kun kuulivat lentokoneen äänen, ajoivat hevosineen aivan siinä olevan, olevan riihirakennuksen katokseen. Mutta tähän, tätä määräystä noudattivat oikeastaan paremmin hevoset kuin miehet, sillä ennen pitkää silloin kun miesten korvat eivät vielä ottaneet mitään ääniä tulevasta pommikoneesta, niin hevoset jo heristivät korviansa ja melkein heti lähtivät omin neuvoin, vaikka kuorma ei vielä olis ollutkaan, ollutkaan purettuna, riihikatokseen suojaan.

En tiedä, niitten ajatusjuoksuahan ei voi, ei voi ihminen, ihminen noin kuvata, ainoastaan kuvitella, että ne oppivat vaistomaisesti tietämään, että jonkin vaara oli, oli lähellä.

No, talvisota loppui aikoinaan ja tehtiin rauha, joka sai aikaan aika suuren, suuria muutoksia. Täällä muodostui, siinä syntyi niin kutsuttuja evakkojoukko, sillä Karjalan kannakselta oli väkeä siirryttävä pois. Siinä ei keritty kylläkään vielä, vielä asioita kaikin puolin järjestämään, kun syntyi niin kutsuttu jatkosota.

Mutta tällä välillä, näitten sotien välillä, elämä jatkui vähän, ei nyt täysin normaaliin vaan kutakuinkin vanhaan tapaan. Jokin verran oli puutetta elintarvikkeista ja elettiin yleensä säästeliäästi.

Välillä oli eräs hälytys. Siinä oli, en muista tarkalleen päivämäärää. Se oli muistaakseni kuitenkin syksyllä. Silloin oli, oli, olivat neuvostoliittolaiset lähettäneet lähettinsä Saksaan ja siellä oli ollut Hitlerin ja tämän kanssa pitkät neuvottelut, joissa puhujan mukaan silloinkin jo kerrottiin, että, että Hitler oli pyytännyt vapaita käsiä Suomeen nähden, mutta siihen, ei kun Stalin oli pyytännyt vapaita käsiä Suomeen nähden, mutta siihen oli Hitler antanut kieltävän vastauksen. Ja sanonut, että hän tarvitsee sodassa Suomen puutavaraa ja Suomen nikkeliä, sillä saksalaiset olivat silloin jo osaksi miehittäneet Pohjois-Suomen ja saaneet siinä, siinä haltuunsa nikkeli, Petsamon nikkelitehtaan, nikkelikaivoksen.

Ja tämän kielteisen vastauksen jälkeen ei silloin minkäänlaista sotaa syttynyt. Mutta niin kutsuttu jatkosotahan syttyi sitten vasta kun, kun saksalaiset olivat hyökänneet Puolaan ja aloittaneet sodan Neuvostoliittoa vastaan. Mutta se on jo toinen asia ja siihen sen syttymisen syitä ja muita ja muista minä en voi kirjoittaa, koska minulla ei ole minkäänlaista osuutta siihen.

Näitten sotien välillä oli aina tullut liikkeellä huhuja, nyt Saksa alkaa, nyt Saksa alkaa sodan ja hyökkää Venäjälle, mutta ne oli kaikki valehyökkäyksiä, hälytyksiä. Ja sitten kun todella saksalaiset hyökkäsivät, niin useat olivat täällä sitä mieltä, että se huhu, että sekin oli huhuja, huhuja. Eivätkä uskoneet, että Saksa sittenkään hyökkäis, mutta todellisuus osoitti toista. Kun olimme, olimme säilyneet jollakin tavalla säilyneet tästä niin kutsutusta talvisodasta ja olimme jo aloittaneet elämämme vähän niin kuin normaalin mallin mukaan, niin aina huhut uuden sodan aloittamisesta tuntuivat epämiellyttäviltä. Mutta aina niitä myöskin, myöskin ilmestyi. Minä, joka olin hyvin arka ja pelkäsin näitä sotia, niitä aina kyselin myös mieheltäni, että hänen piti jollain tavalla, mielestäni hänen piti hallituksen jäsenenä jollain tavalla vähän tietää niistä. Mutta hän oli hyvin optimisti, hän sanoi, että ei sota tule koskaan, sama sota tule koskaan kahta kertaa samaan paikkaan. Ja niin hän oli täysin varman siitä, että me olimme jo kerta kaikkiaan selvinneet siitä.

Muistan, muuten vähän, oikeastaan hän oli aikasempeampikin siinä suhteessa aika optimisti. Ei hän uskonut minkäänlaista sotaa, että sota ulettuis Suomeen. Muistan selvästi, miten hän sai kirjeen Tsekkoslovakian osuustukkuliikkeen johtajalta, Emil Lustihilta, joka siihen aikaan kun, kun Hitler jo oli tunkeutunut joukkoiheen tunkeutumassa Tsekkoslovakiaan, niin tässä, tässä kirjeessä tämä johtaja sanoi kirjoitti, että häntä kehottavat lähtemään Tsekkoslovakiasta, että hänen asemansa tulee olemaan siellä vaarallinen sitten kun Saksa lopullisesti on sen miehittänyt.

Ja mieheni kirjoitti hänelle, että tule tänne Suomeen, ei sota tänne tule. Mutta sanottu johtaja ei oikein luottanut siihen. Hän sai samanlaisen kirjeen myöskin Ruotsin osuustoiminta-

liikkeen johtaja-alta Albin Johanssonilta, mutta ei hän silloin luottanut siihenkään. Hän meni aina niin kauaksi kuin Argentiinaan saakka. Ja siellä hän oli sitten sodan loppuun saakka, mutta muuten hän ei ensinkään viihtynyt siellä eikä hän soveltunut ensinkään siihen ilmapiiiriin. Hän palas sieltä takasin, mutta Suomeen hän ei sentään tullut, hän piti kai meidän, meidän asemaamme siksi vaaranalaisena, että hän meni Ruotsiin. Ja toimi siellä sittemmin Ruotsin osuustoimintaliikkeen, liikkeessä. En tarkemmin tunne hänen, hänen toimintaansa siitä, muuta kuin mitä minä tapasin häntä aina Tukholmassa käydessämme kun tapasin ruotsalaisia osuustoimintamiehiä. Mutta Tsekkoslovakiaan hän ei enää päässyt. Saman mallisia pakolaisia on myöskin muualla, varsinkin kai osuustoimintaliikkeen alalta. Olin aikoinani, ennen sotia, kerran käynyt, käynyt mieheni mukana matkalla Unkarissa, olimme Budabestissa muun muassa. Siellä meille tuli oppaaksi eräs nuori mies, joka kuului, kuului Unkarin osuustoiminnalliseenliikkeeseen, oli sen sihteerinä. Kun olimme tulossa sinne, sinne niin hän tuli jo muutamia asemia Budabestin lähettyviltä meitä vastaan ja oli kohteliaana vei hotelliin ja oli kohteliaana oppaana meillä.

Unkarissa oli juuri silloin ennen sotia jonkin verran levottomuuksia, mutta osuuskauppaväki oli jokseenkin varmaa siitä, että, ettei sota heille tulis. Mutta sitten sodan jälkeenmenin kerran Tukholmassa, Tukholmassa ollen taas jouduin osuuskauppaväen kanssa tekemisiin ja siellä tuli eräs nuorehko mies tervehtimään minua ja sanoi, enkö minä tunne enää, enää. Hänhän oli se nuori mies, joka tuli meitä vastaan Budabestissa silloin kun tulimme sinne vierai-ulle. Häinkin oli siis, siis jo siirtynyt, siirtynyt aikoinaan Hitlerin valtaantulon jäljiltä pois kotimaastaan.

Ja saman mallisia noita saksalaisia ne jotka eivät olleet Hitlerin linjoilla, oli pitkin Eurooppaa siellä täällä. Myöskin Saksan, ennen Hitlerin sotia, hallituksen jäsenen tapasin kerran kun olimme sodan jälkeen, jälkeen Hampurissa olin mieheni kanssa. Ja se oli, hän oli entinen, entinen Saksan, Saksan noin niin kutsutun Weimarin hallituksen jäsen ja oli ollu sodan aikana Sveitsissä. Ja sen jälkeen palannut takaisin. Mutta hän, vaikka hän oli silloin jo vanhahko mies, niin hän näytti seuranneen Euroopan politiikkaa ja minähän en siihen puuttunut, minä jollain tavalla sivusta vain kuulin. Ja hän, silloin sodan jälkeisenä aikana, hän taas kertoi, että, että sodan painopiste on, on nyt siirtynyt Euroopasta Aasiaan. Ja tämän minä olen aina, muistin koko sen ajan. Ensinnä Koreansodan ajan ja sitten, sitten näitten myöhempienkin sotien ajan. Että tämä vanha valtiomies tunsu maailman niin hyvin, että uskalsi silloin jo etukäteen ennustaa sodan, sotien painopisteen siirtymisestä Euroopasta Aasiaan.

Natsisaksasta ja sen varsinkin sen valloittamista alueista lähti aika paljon pakolaisia näihin muihin maihin. Minusta on näyttänyt taikka toisin sanoen, en minä ole niitten kanssa

joutunut tekemisiin muuta, paitsi muutamien, jotka ovat kuuluneet taikka sen maan osuustoimintaliikkeeseen, niitä olen silloin tällöin tavannut, kun olen mieheni mukana ollut, ollut sodan jälkeen taikka siinä sodan jälkeen ollut matkoilla.

Elämä, niin kutsutun talvisodan jälkeen, alkoi jo jotensakin järjestyä, muuta paitsi huhuja kuului aina silloin tällöin, että Hitler aikoo hyökätä Venäjälle taikka toisin sanoen Puolaan, Puolaan ensin ja sen kautta, kautta Venäjälle. Nämä huhut kumottiin aina säännöllisesti ja niin tuli vähitellen semmonen, semmonen käsitys, että aina kun uusi huhu tuli, niin ei, ei sitä otettu aina niin vakavalta kannalta. Huomattavin huhu oli, oli silloin, silloin talvisodan jälkeisenä aikana, aikana se, että siihen aikaan jolloinka Molotov teki matkan Berliiniin keskustelemaan, keskustelemaan Hitlerin kanssa. Ja tästä, tämä, tämän huhun mukana tuli myöskin, tämä huhu kosketteli myöskin Suomea. Väitettiin, että, että Molotov oli pyytännyt vapaita käsiä Suomeen nähden, mutta että Hitler oli sen ja sitten tuli myöhemmin tieto, että Hitler oli sen kieltänyt. Mutta suomalaiset olivat jo vähän varuillaan ja mieltäkin ja jonkinlainen liikekannallepanokin oli jo olemassa ja meiltäkin vietiin, vietiin se hevonen, joka mutta ja mutta miehiä meillä ei enää ollutkaan sen ikäisenä täällä Sorkissa, että niitä, ne olisivat joutuneet siihen.

Myöhemmin tämä osoittautui, tällä huhulla, josta puhuttiin silloin oli jonkinlaista perää.

Olen saanut käsiini erään kirjan, joka kuvaa joka on, on saksalaisen virallisen pikakirjottajan muistiinpanoja, panojensa mukaan kirjottanut ja siinä hän kuvaa tätä, tätä Molotovin Berliinin matkaa ja hän oli mukana siinä tulkkina, virallisena Hitlerin tulkkina koko ajan. Hän ei kylläkään venäjänkieltä osannut, mutta aina kun oli kysymys jostain englannin tai muun kielen, joita välillisesti käytettiin, niin hän oli siinä tulkkina. Ja hän kertoo kohtauksesta Molotovin ja Hitlerin välisestä kohtauksesta, että Hitler, Molotov oli pyytännyt vapaita käsiä Suomeen nähden, kuten edellä kerroin, mutta Hitler oli noussut seisomaan suorastaan ja sanoi, ei minä tarvitsen Suomen puutavaraa ja Suomen nikkeliä.

Ja sillä tavalla kaikesta päättäen ainakin toistaiseksi siirtyi mahdollinen uusi hyökkäys Suomea vastaan.

Ja huhut myöskin siitä Venäjän ja Saksan välisestä mahdollisesta sodasta, sekin ainakin toistaiseksi lakkas. Kun se sitten alkoi, kun se sitten todella alkoi, kun Hitler todella hyökkäs, hyökkäs Puolan. Kerron tässä sentään erään pikku tapauksen. Oli, oli valtioneuvostolla oli juhlat ja minäkin olin siellä. Ja siellä tapasin muun muassa Suomen tietotoimiston johtajan, johtajan ja meille tuli tietenkin keskustelua myöskin niistä, niistä huhuista, että Hitler aikoo hyökätä Venäjälle. Ja hän oli siitä varma, että, että ei sellaista tapahdu ja minä löin hänen

kanssaan vetoa sitten siitä, väitin, että ennen kuin vuosi on lopussa, niin Hitler on hyökännyt joko Puolaan taikka Romanian kautta Venäjälle. Toden näköisemmin Puolan kautta. Ja hän kielsi, sanoi, ei mitään sellaista hyökkäystä tapahdu.

Ja me löimme vetoa ja sitten kun, kun syksyllä, kun sitten seuraavana, sinä vuonna, tämä oli keväällä, kun sinä vuonna juhannuksen seutuvissa sitten sattui tämä, jaa ei se ollut juhannuksen seutuvissa, no sitten kun tuli tuo Hitler todella hyökkäs Puolaan, niin silloin minä sain sanotun veto, vetolyönnistä kuuluvan rasiallisen suklaata. Ja se osoitti, että tietotoimiston johtaja oli myöntänyt vetonsa hävinneen.

Meilläkin alkoi niin kutsuttu jatkosota. Ja minun vanhin poikani, Mikko, joka oli jo ollut, ollut edellisessä niin kutsutussa talvisodassa, sai uudelleen siirtyä sotarintamalle.

Hänen tehtävänään siellä oli, oli useammanlaisia. Hänellä oli muun muassa jonkinlainen, jonkinlainen lääkelaitos ja muu semmoinen vanhassa, vanhassa linja-autossa, jota hän kuljetti ja sieltä ja se oli varustettu etupäässä sitä varten, että siltä varalta, että alkais jonkinlainen kaususota. Mutta sellaista ei alkanutkaan, mutta kai sitä käytettiin johonkin muihinkin tarkoituksiin.

Vanha elintarvikesäännöstely jatkui. Ja minä jouduin sitä Vihdissä olevan, olevan maanviljelijän mukaisesti hoitelemaan. Kävin aina silloin tällöin Vihdin kirkolla olevalla, olevalla, olevassa toimistossa ja sieltä saimme, saimme kortteja, jauhatuskortteja omavaraistalouden, talouksille annettiin, annettiin jauhatuskortteja. Minä sain vain vehnä jauho, jauhatuskortteja ja koska meillä oli omakotitarvemylly rukiin jauhamiseksi. Tässä kerron nyt sitten nyt jälestä, minulle sattui sitten kerran niin, että, että kun lähetimme täältä Nurmijärven myllyyn vehnää jauhattavaksi ja kun sieltä jauhatusta oli toimitettu, niin ei sanottu henkilö, se oli tää meidän silloinen tallimies Henriksson, se ei löytänytäkään sitä, niitä kuponkeja, joita piti jäädä siitä. Ja hän, hän arveli, että ne kaikki kupongit oli mennyt silloin sinne myllyyn. Kerroin tästä kansanhuoltohoitajalle täällä Vihdin kirkolla ja hän, hän noin sanoi, että hän on kuullut ennenkin myllystä sellaista, että ne ovat ottaneet kuponkeja, kuponkeja jauhatusta varten annettuja kuponkeja. Ja antoi minulle jonkun, jonkun uuden laskelmien mukaan ne puuttuvat kupongit.

Myöhemmin, monen vuoden jälkeen, kertoi minulle tän saman tallimiehen vaimo, että kun hän oli, paikkas miehensä takkia, niin sen takin helmassa tuntui olevan jotakin kovaa ja hän, hän aukas sieltä sen vuorin ja huomasi, siellä oli vanhat vehnä jauho, vehnä jauhatuskortit